УДК 338.486.1.02:620.9:334.724.6

Сотник Ірина Миколаївна, д.е.н., проф., Сумський державний університет,
професор кафедри економіки та бізнес-адміністрування,
Мазін Юрій Олександрович, к.е.н., Сумський державний університет,
доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИМ РОЗВИТКОМ БЮДЖЕТНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Висока енергоємність валового внутрішнього продукту України, що за оцінками 2011 року перевищувала середньосвітовий показник у 2,26 рази (а показники розвинених країн – у 2,5-3,6 рази), є важливою проблемою загальнодержавного значення, яка суттєво впливає на рівень конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Останнім часом все більшої актуальності набуває енергозбереження у секторі вітчизняних бюджетних організацій, оскільки нераціональне витрачання тут енергоресурсів створює підвищене навантаження на державний бюджет, формує залежність країни від імпорту паливно-енергетичних ресурсів. В Україні зараз налічується близько 98 тисяч бюджетних установ. Витрати на їх опалення, як правило, у 2-3 рази перевищують витрати на опалення бюджетних установ країн Європейського Союзу і складають левову частину витрат бюджетних організацій в державі. Більшість об’єктів бюджетної сфери (БС) не відповідають сучасним вимогам енергозберігаючого розвитку, оскільки багато з них були побудовані 70-80-х роках XX століття і з того часу практично не модернізувалися. Крім того, необґрунтована перевитрата енергоресурсів спричиняє додаткове забруднення довкілля, погіршуючи його якість.

Потенціал енергозбереження БС України оцінюється сьогодні на рівні щорічного зниження обсягів споживання комунальних послуг та енергоносіїв (у натуральному вираженні) 3-6% до 2018 року, та 20% – до 2023 року. Водночас, його реалізація потребує суттєвих змін у державній політиці, реформування існуючого законодавства, створення потужної фінансової бази впровадження енергозберігаючих проектів і, найголовніше, формування економі-

чної зацікавленості як керівників, так і персоналу бюджетних установ в енергозбереженні. Поряд з промисловим комплексом, де за останнє десятиріччя досягнуто вагомих позитивних результатів щодо економії енергоресурсів, БС все ще залишається «нeораним» полем для зростання енергоефективності. Багаторічна практика встановлення лімітів витрат енергоресурсів для бюджетних організацій, як один із методів адміністративного управління енергозбереженням, виявилася неспроможною сформувати ініціативи бюджетних працівників до пошуку резервів економії енергоресурсів та їх реалізації. Брак економічних стимулів став суттєвою перешкодою на шляху до провадження енергоефективної діяльності: урізання витрат бюджетних установ на суму економії внаслідок енергозбереження без будь-якої грошової компенсації для їх керівників та працівників звело нанівець усі спроби раціонального господарювання. Крім того, сьогодні серед керівників бюджетних організацій гостро відчувається дефіцит достовірної інформації про діяльність енергосервісних компаній (ЕСКО), що забезпечують повний комплекс послуг з розробки та впровадження енергозберігаючих проектів. На українському ринку відсутні фінансові та страхові продукти, розроблені під енергосервісні та бюджетні організації; значними є ризики вибору некомпетентного виконавця конкретних робіт; відсутній контроль за цим виконанням з боку держави. Серйозною перешкодою на шляху впровадження в Україні масштабних енергоефективних заходів у БС залишається недосконаліть законодавства. Зокрема, у законах не сформульовано, що таке перфоманс-контракт, немає визначення ЕСКО. Це змушує ЕСКО при укладанні угод використовувати договори-замінники, такі як товарний кредит, лізингові договори, що гальмує енергозберігаючий розвиток БС. Вагомим бар'єром є також порівняно тривалі для вітчизняної практики господарювання строки окупності проектів у БС – 3-5 років і більше. За умов нестабільності економічної ситуації і дефіциту коштів у державному бюджеті ця перешкода стає майже непереборною для вітчизняних суб'єктів господарювання. Окремою проблемою є резервування і виділення бюджетних коштів для реалізації запланованих енергозберігаючих

проектів: як правило, у зв'язку з браком таких коштів, плани зі зростання енергоефективності залишаються на папері або ж проекти не фінансуються у повному обсязі, що значно знижує планові показники.

Проаналізовані проблеми енергозберігаючого розвитку БС України, на наш погляд, можуть бути вирішені за рахунок реалізації наступних напрямів:

- вдосконалення законодавства в частині визначення правового поля діяльності ЕСКО, організаційно-економічних механізмів реалізації енергозберігаючих проектів за їх участі;
- законодавче закріплення економічного стимулювання енергозбереження в БС (дозвіл на користування 2/3 суми зекономлених коштів за енергоресурси протягом 2 бюджетних років, наступних за роком економії; формування цільових фондів енергозбереження в організаціях з жорстким контролем за витрачанням їх коштів, законодавче узгодження застосування для БС схем перфоманс-контрактингу з наданням державних гарантій і т.д.);
- виділення у бюджетах різних рівнів захищених статей для фінансування реалізації запланованих заходів з енергозбереження у БС з постійним контролем за їх витрачанням, залучення коштів кредитно-банківських установ, неурядових, міжнародних фінансових організації для реалізації таких проектів під гарантії уряду;
- формування в бюджетних установах системи мотивації працівників до енергозбереження із законодавчим підкріпленням такого економічного стимулювання;
- популяризація діяльності ЕСКО засобами масової інформації, обов'язкове навчання керівників бюджетних організацій основам енергоефективності та впровадження енергозберігаючих проектів;
- сприяння розвитку ринкової інфраструктури фінансового та страхового забезпечення енергозбереження;
- державна підтримка реалізації середньо- і довгострокових енергозберігаючих проектів у БС, виключення практики визнання економічної ефективності проектів виключно за критерієм строку їх окупності та ін.

Сотник І.М. Проблеми управління енергозбе-рігаючим розвитком бюджетного сектору України / І.М. Сотник, Ю.О. Мазін // Механізми і методи управління соціально-економічним роз-витком підприємств і галузей економіки: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Донецьк, 18 березня 2014 р., ДонДУУ / під ред. О.С. Поважного. – Донецьк : ДонДУУ, 2014. – С. 165-167 с.